ברטנורא על מסכת שבועות

פירוש רבי עובדיה מברטנורא

geulaquiz.com

פרק א

א **שבועות, שתים.** כתיבי בקרא בהדיא (ויקרא ה׳:ד׳) או נפש כי תשבע לבטא בשפתים להרע או להיטיב. אוכל, להיטיב. לא אוכל, להרע, שמענה את עצמו. וה״ה לכל דבר שהוא הן ולאו להבא, דלהרע או להיטיב להבא משמע:

שהן ארבע. יש לרבות עוד שתים אחרים דלא כתיבי. והן, הן ולאו דלשעבר. כמו אכלתי ולא אכל, או לא אכלתי ואכל:

ידיעות הטומאה. או נפש אשר תגע בכל דבר טמא (שם), האמור בויקרא אצל טומאת מקדש וקדשיו:

שתים. כתיבי בקרא. דכתיב (שם) ונעלם ממנו והוא טמא, משמע שנעלמה ממנו טומאה ועל ידי אותו העלם אכל בשר קודש, הרי אחת. או נכנס למקדש, הרי שתים:

שהן ארבע. יש לרבות עוד שנים חיובים אחרים. העלם קודש, והעלם מקדש וזכור הוא את הטומאה:

יציאות השבת. הוצאה מרשות היחיד לרשות הרבים, ילפינן מקרא מן ויצו משה ויעבירו קול במחנה וגו׳ (שמות ל״ז), לא תפיקו מרשות היחיד לרשות הרבים:

שתים. אחת לעומד בחוץ והושיט ידו לפנים ונטל החפץ והוציאו, ואחת לעומד בפנים ונטל החפץ ממקומו והוציאו לחוץ:

שהן ארבע. יש להוסיף עוד שתים דהכנסה, אע״ג דלא כתיבי. שכשם שהקפידה תורה מרשות לרשות בהוצאה, כך הקפידה על ההכנסה. אחת לעומד בפנים והוציא ידו לחוץ ונטל חפץ והכניס, ואחת לעומד בחוץ ונטל חפץ ממקומו והושיטו לפנים והניחו:

מראות נגעים שנים. כתיבי בקרא (ויקרא י״ג), שאת ובהרת:

שהן ארבעה. תולדה דשאת ותולדה דבהרת, דלא כתיבי בקרא בהדיא:

ב **שיש בה ידיעה בתחלה.** אידיעות הטומאה קאי. ואיידי דזוטרי מילייהו מפרש להו ברישא והדר מפרש שבועות דנפישי מילייהו. ויציאות ומראות, כל חדא וחדא מיפרשא במסכת דידיה, להכי לא פרשינהו בהאי מסכתא. ולא תנינהו הכא אלא משום דדמו להדדי בשתים שהן ארבע:

ידיעה בתחלה. שידע שנטמא:

וידיעה בסוף. משאכל את הקודש בהעלם או נכנס למקדש בהעלם ויצא, נודע לו שבטומאה אכל או בטומאה נכנס:

והעלם בינתיים. בשאכל את הקודש נעלמה ממנו טומאה או קודש, או נכנס למקדש ונעלמה ממנו טומאה או מקדש:

הרי זה בעולה ויורד. עולה לעשיר, ויורד לעני. עשיר מביא חטאת בהמה, ועני חטאת העוף, ודל שבדלים עשירית האיפה, והיא מנחת חוטא האמורה בכל מקום:

שעיר הנעשה בפנים. שעיר של יום הכפורים שמביא מדמו לפנים:

תולה. להגין עליו מן היסורין:

עד שיודע לו. שאכל קודש בטומאה ויביא קרבן עולה ויורד:

ג **אין בה ידיעה בתחלה.** שלא ידע בטומאה זו מימיו, זה לא בא לכלל קרבן עוד לעולם. שהרי אין קרבן בא אלא על שיש בו ידיעה בתחלה:

שעיר הנעשה בחוץ. הקרב במזבח החיצון במוספין של יוה״כ:

ויום הכיפורים. עצמו מכפר עם השעיר:

שנאמר. בשעיר הנעשה בחוץ (במדבר כ״ט:י״א) שעיר עזים אחד חטאת מלבד חטאת הכפורים, וחטאת הכפורים הוא השעיר הנעשה בפנים, והקישן הכתוב, ללמדך שעל מה שזה מכפר זה מכפר. מה פנימי אינו בא אלא על דבר שיש בו ידיעה, ומאי ניהו ידיעה, בתחלה, כדילפינן מקרא דכתיב לכל חטאתם, דמשמע לאותם שיבואו לכלל חטאת כשתהיה להם ידיעה בסוף, ואי אפשר לבא לכלל חטאת אא״כ היתה לו ידיעה בתחלה, אף שעיר הנעשה בחוץ אינו מכפר אלא על שיש בו ידיעה, ומאי ניהו, ידיעה בסוף ולא בתחלה דלא אתיא לכלל קרבן, ומכפר זה כפרה גמורה בלא תליה:

ד **שעירי הרגלים.** בכל הרגלים נאמרו שעירי חטאת במוספין:

ושעירי ראשי חדשים מכפרים. דכתיב בשעיר ראש חודש (שם כ״ה) לחטאת לה׳, חטא שאין מכיר בו אלא ה׳ שעיר זה יהא מכפר, והיינו שאין בו ידיעה לא בתחלה ולא בסוף. ושעירי רגלים ילפינן משעיר ר״ח בהיקש, דשעיר הוה מצי למכתב בכולהו רגלים, וכתב ושעיר, וא״ו מוסיף על ענין ראשון, להקיש שעל מה שזה מכפר אלו מכפרים:

כל השעירים כפרתן שוה. כל שעירי המוספין, בין שעירי רגלים בין שעיר ר״ח בין שעיר הנעשה בחוץ ביוה״כ, כפרתן שוה, שהם מכפרין בין על שאין בה ידיעה בתחלה ויש בה ידיעה בסוף בין על שאין בה ידיעה לא בתחלה ולא בסוף, בין על טהור שאכל את הטמא, ונפקא מינה לטומאה שאירעה בין זו לזו. אבל שעיר הנעשה בפנים ביום הכיפורים לא נחלקו עליו שהוא תולה על שיש בה ידיעה בתחלה ואין בה ידיעה בסוף, כדאמרינן:

היה ר׳ שמעון אומר. האי דהדר נקט לה, משום דבעי למימר אמרו לו מהו שיקרבו זה בזה:

מהו שיקרבו. אם אבד שעיר שהופרש ליום הכפורים, ונתכפרו באחר, ונמצא זה ברגל או בר״ח, מהו שיקריב לשם שעירו של יום:

אמרו לו הואיל ואין כפרתן שוה. ר׳ מאיר הוא דקאמר ליה לרבי שמעון, בשלמא אי אמרת כולן כפרתם שוה, יקרב, שהרי כולן כפרה אחת הן מכפרים, אלא לדידך, זו שהופרשה לכפר על שאין בה ידיעה בתחלה ויש בה ידיעה בסוף היאך יקרב ברגל לכפר על שאין בה ידיעה לא בתחלה ולא בסוף, או בר״ח לכפר על הטהור שאכל את הטמא:

לכפר על טומאת מקדש וקדשיו. וכיון דבזה שוין, אע״פ שכפרתן חלוקות יכול הוא ליקרב:

ה **משמו.** של ר׳ שמעון. וסתם ר׳ שמעון הוא ר׳ שמעון בן יוחאי:

ו **ועל זדון טומאת מקדש וכו׳** סתמא דתלמודא נקיט לה:

שעיר הנעשה בפנים ויוה״כ מכפר. דכתיב (ויקרא ט״ז:ט״ז) ומפשעיהם לכל חטאתם, ופשעים אלו מרדים:

החמורות והקלות וכו׳ כולה מתניתין מפרשה בגמרא הכי, בין קלות בין חמורות בין שעשאן במזיד בין שעשאן בשוגג, אותן שעשאן בשוגג בין נודע לו ספיקן בין לא נודע לו ספיקן, כלומר בין נודע לו שבא לידו ספק חלב ואכלו בין שלא נודע לו שבא לידו ספק חלב. ואלו הן קלות, עשה ולא תעשה. ואלו הן חמורות, כריתות ומיתות ב״ד:

ז **אחד ישראל ואחד כהנים.** הכי קאמר, אחד ישראל ואחד כהנים ואחד כהן משוח מתכפרים בשעיר המשתלח בשאר עבירות, ואין חילוק ביניהם:

אלא שדם הפר מכפר על הכהנים על טומאת מקדש וקדשיו. כל מה ששעיר הפנימי מכפר על ישראל, דהיינו תליית ישראל על שיש בה ידיעה בתחלה ואין בה ידיעה בסוף וזדון טומאת מקדש וקדשיו, וכן כפרת שעיר החיצון פרו של כהן גדול הקרב ביוה״כ מכפר על הכהנים:

ר״ש אומר כשם. שאתה מודה בדם השעיר הפנימי שמכפר על ישראל כפרתו בלא שום וידוי, שאין וידוי בשעיר הפנימי אלא בשעיר המשתלח, כך דם הפר בלא שום וידוי מכפר על הכהנים על טומאת מקדש וקדשיו. אייתר ליה וידויו של פר במקום וידוי של שעיר המשתלח לכפר על הכהנים בשאר עבירות, ואין להם כפרה בשעיר המשתלח:

פרק ב

א **ידיעות הטומאה.** נטמא וידע שנטמא. בשעת טומאה או אחרי כן:

נעלמה ממנו טומאה. וע״י אותו העלם אכל קודש, הרי אחת. ונכנס למקדש, הרי שתים. דכתיב ונעלם ממנו והוא טמא, משמע שנתעלמה ממנו טומאה. ולפי שאינו חייב עליה אלא א״כ ידע בתחלה שנטמא ואח״כ נעלמה ממנו, משום הכי קרי לה ידיעות:

נעלם ממנו הקודש. או המקדש, ואכל קודש או נכנס למקדש, וזכור לטומאה. הרי שתים אחרות דלא כתיבי:

נעלם ממנו זה וזה. אינו ממנין הידיעות. אלא הא קמשמע לן דאע״ג דבשעת אכילת קודש או כניסת מקדש אינו זכור לא לטומאה ולא לקודש, חייב קרבן עולה ויורד:

ב **אחד הנכנס לעזרה.** ראשונה:

ואחד הנכנס לתוספת. שהוסיפו עליה אחרי כן:

שאין מוסיפין וכו׳ לפיכך היא קדושה כראשונה:

אלא במלך. דאמר קרא (שמות כ״ח) ככל אשר אני מראה אותך את תבנית המשכן ואת תבנית כל כליו וכן תעשו, קרא יתירא הוא למדרש לדורות. ובימי משה הוא מלך ונביא ואחיו כהן גדול והיו שם אורים ותומים ושבעים זקנים, אף לדורות כן:

ובשתי תודות. בשני לחמי תודה. והיו נושאים אותן בהיקף סביב עד סוף הגבול שמקדשים, ושם אוכלים האחת ושורפים השניה, ועל פי נביא נאכלת ועל פי נביא נשרפת. והיינו דתנן הפנימית נאכלת והחיצונה נשרפת. ומנחמיה בן חכליה גמר, דכתיב ביה (נחמיה י״ב:ל״א) ואעמידה שתי תודות גדולות:

ובשיר. השיר שהיו אומרים ארוממך ה׳ כי דליתני (תהילים ל׳:ב׳). ובית שני אע״פ שלא היה שם לא מלך ולא אורים ותומים, הקדושה שקידש שלמה הבית בראשונה קדשה לשעתה וקדשה לעתיד לבא. ועבודה דנחמיה בן חכליה לזכר בעלמא הוה:

ג **נטמא בעזרה.** וידע שנטמא והשתחוה בהעלם זה כלפי פנים, אע״פ שלא שהה. או השתחוה כלפי חוץ, והוא דשהה כדי השתחואה. ושיעור השתחויה היא כדי שיקרא אדם פסוק זה בישוב, ויכרעו אפים ארצה על הרצפה וישתחוו להודות לה׳ כי טוב כי לעולם חסדו. והוא פסוק בדברי הימים (ב׳ ז׳):

או שבא לו בארוכה. שיצא לו דרך ארוכה שיש קצרה ממנו לצאת, ואפילו לא שהה תחלה, חייב:

ובקצרה פטור. היכא דלא השתחוה ולא שהה, ויצא לו דרך קצרה, פטור:

זו היא מצות עשה שבמקדש. דיש כאן וישלחו מן המחנה כל טמא:

שאין חייבין עליה בית דין, פר העלם דבר. שאם שגגו וטעו בהוראה זו, והורו לו שיצא בארוכה, אין מביאין על שגגת הוראה זו פר העלם דבר של צבור:

ד **ואיזו הוא מצות עשה שבנדה.** שדומה לזו שבמקדש, שאירע לו הטומאה משבא בהיתר לידי כניסה אם שגגו ב״ד בהוראה זו חייבים עליה פר העלם דבר:

היה משמש עם הטהורה. שנכנס בהיתר ואמרה לו נטמאתי עכשיו, ופירש מיד בקושי האבר, חייב. אלא יעמוד בלא דישה עד שימות האבר ויפרוש בלא קושי. וזהו העשה שבנדה:

ה **ר׳ אליעזר אומר השרץ ונעלם.** דאמר קרא (ויקרא ה׳:ב׳) או בנבלת שרץ טמא ונעלם ממנו, וקרא יתירה הוא, דהא לעיל כתיב או נפש אשר תגע בכל דבר טמא, ושרץ בכלל דבר טמא הוא, אלא ללמדך שאם ידע שנטמא ודאי ואינו יודע אם בשרץ אם בנבילה אינו חייב קרבן אם אכל קודש עד שתהיה לו ידיעה בתחלה אם בשרץ נטמא או בנבילה נטמא. ור״ע סבר, דכיון דידע ודאי שנטמא אע״ג דלא אתברירא ליה הטומאה שנטמא אם בשרץ או בנבלה, חייב. ותרווייהו פטרי על העלם מקדש. ור׳ ישמעאל מחייב. והלכה כרבי ישמעאל:

פרק ג

א **שבועות שתים.** שאוכל ושלא אוכל. הם השתים המפורשות, דכתיב (ויקרא ה׳:ד׳) להרע או להיטיב, דמשמע להבא. לא אוכל, להרע. אוכל, להיטיב:

שאכלתי ושלא אכלתי. הם השתים הנוספות ממדרש חכמים:

מדבר ומביא קרבן. בשביל בטול דבורו. וכיון דמשום בטול דבורו הוא, אף זה בטול דבורו הוא. שהאומר לא אוכל, דעתו לאסור עצמו בכל שהוא:

שבועה שלא אוכל ואכל ושתה. אע״ג דשתייה בכלל אכילה אינו חייב אלא אחת, דהוי ליה כאוכל וחוזר ואוכל בהעלם אחד:

שלא אוכל ושלא אשתה. הוו להו שתי שבועות. ואע״ג דמכי אמר לא אוכל אתסר ליה בשתיה, דשתיה בכלל אכילה, וכי הדר ואמר תו לא אשתה הוה לן למימר דאין שבועה חלה על שבועה, שאני הכא, כיון דאמר ברישא לא אוכל והדר אמר לא אשתה גלי דעתיה דהך אכילה דאמר ברישא אכילה גרידתא היא:

ב **חייב על כל אחת ואחת.** מדקאמר פת ופת על כל מין ומין, שמע מינה לחלק. דאי לאסור עליו מינים הללו ותו לא, הוה ליה למימר פת חטים וכן של שעורים וכן של כוסמין:

ג **שבועה שלא אשתה יין ושמן ודבש.** בגמרא מוקי לה כגון שהיה חברו מסרב בו ואומר לו בא ושתה עמי יין ושמן ודבש. היה לו לומר שבועה שלא אשתה עמך ותו לא, דכי אשתבע, אמאי דמסרב בו אשתבע, יין ושמן ודבש למה לי, שמע מינה לחלק:

ד **ואכל נבילות חייב.** דראויין לאכילה הן אי לאו דרחמנא אסרינהו:

ר׳ שמעון פוטר. דמושבע ועומד הוא עליהם. ופלוגתא דר׳ שמעון ותנא קמא בכולל דברים המותרים עם דברים האסורים, כגון באומר שבועה שלא אוכל שחוטות וטריפות. ת״ק סבר מגו דחיילא שבועה אשחוטות חיילא נמי אטריפות. דאיסור חל על איסור באיסור כולל. ור׳ שמעון סבר אין איסור חל על איסור באיסור כולל. ואין הלכה כר׳ שמעון:

אשתו אסורה. שהרי אכל אוכלים. ואפילו לר׳ שמעון. דטעמא דפטור בקמייתא לאו משום דלאו בני אכילה נינהו, אלא שאין שבועה חלה על דבר איסור:

ה **ואחד דברים של אחרים.** כדמפרש שאתן לפלוני:

שאין בהן ממש. תרי גווני משמע, כגון שינה, ומשמע שאין בהם הנאה כגון שאזרוק צרור לים:

מריבוי הכתוב. לכל אשר יבטא האדם. ופלוגתא דר׳ עקיבא ור׳ ישמעאל, דר״ע דריש בכל התורה רבויי ומעוטי, ורבי ישמעאל דריש כללי ופרטי. ר״ע דריש או נפש כי תשבע ריבה, להרע או להיטיב מיעט, לכל אשר יבטא חזר וריבה ריבה. ומיעט וריבה, ריבה הכל. מאי ריבה, ריבה כל מילי לשעבר כלהבא. ומאי מיעט, מיעט דבר מצוה. ור׳ ישמעאל דריש, או נפש כי תשבע כלל, להרע או להטיב פרט, לכל אשר יבטא חזר וכלל. כלל ופרט וכלל אי אתה דן אלא כעין הפרט, מה הפרט מפורש להבא, אף כל להבא. והלכה כר״ע:

ו **נשבע לבטל את המצוה וכו׳ פטור, משום שבועת ביטוי.** אבל לוקה הוא משום שבועת שוא:

שהיה בדין שיהיה חייב כדברי רבי יהודה בן בתירא. כלומר שאילו לדברי ר׳ יהודה בן בתירא הוא חייב משום שבועת ביטוי, שהיה ר׳ יהודה בן בתירא אומר מה אם הרשות וכו׳:

שלא עשה בה לאו כהן. וקרא כתיב להרע או להטיב, דמשמע דבר שיש בו הן ולאו. ואין הלכה כר׳ יהודה בן בתירא:

ז **שבועה שלא אוכל ככר זו שבועה שלא אוכלנה.** טעמא דאמר שלא אוכל והדר אמר שלא אוכלנה הוא דאינו חייב אלא אחת, שאין שבועה חלה על שבועה. אבל אמר תחלה שלא אוכלנה והדר אמר שלא אוכל ואכלה כולה חייב שתים, דכי אמר שלא אוכלנה אינו חייב עד שיאכל כולה וכי הדר אמר שלא אוכל כיון שאכל ממנה כזית חייב, הלכך השבועה האחרונה חיילא, ומחייב כי אכיל מינה כזית, וכי הדר אכל כולה מחייב משום שבועה ראשונה:

שבועה שלא אוכלנה שבועה שלא אוכלנה. אע״ג דמשבועה שלא אוכלנה שניה שמעינן דאין שבועה חלה על שבועה, תנא לן שבועה שלישית לאשמועינן דחיובא הוא דליכא אשבועות בתרייתא, הא שבועות הן ולא יצאו לבטלה, ואם ימצאו מקום יחולו, שאם נשאל לחכם על הראשונה עלתה שניה תחתיה ונאסר בדבר משום שבועה שניה, וכן אם נשאל על השתים חלה השלישית. לפי שהחכם עוקר הנדר מעיקרו והוי כמי שלא נדר וחלה השניה למפרע, שהרי הראשונה כמי שאינה הואיל ונשאל עליה, וכן כשנשאל על השתים הרי כאילו אינם וחלה השלישית למפרע:

ח **אם לא ראיתי גמל פורח באויר.** כלומר יאסרו כל פירות שבעולם עלי אם לא ראיתי וכו׳:

נחש נקורת בית הבד. כתבנית קורת בית הבד וצורתה. דאילו כעובי קורת בית הבד לא הוי שבועת שוא, דאיכא טובא:

שבועה שלא נעידך. ביטול מצוה היא, דהא חייב להעיד שנאמר (ויקרא ה׳:א׳) אם לא יגיד ונשא עונו:

ט **אכלה עבר על שבועת שוא.** הכי קאמר, אכלה, עבר על שבועת שוא לחודא. לא אכלה, עבר אף אשבועת ביטוי. דמכי נשבע שאוכל ככר זו חייב לאכלה, וכי הדר נשבע שלא יאכלנה הרי נשבע לבטל את המצוה, ולוקה משום שבועת שוא בין יאכל בין לא יאכל, ואי לא אכיל לה חייב שתים, משום שבועת שוא ואף משום שבועת ביטוי:

י **באנשים ובנשים.** איידי דבעי למתני שבועת העדות נוהגת באנשים ולא בנשים כו׳ תנא בשבועת ביטוי שנוהגת בכל אלו:

ברחוקים ובקרובים. כגון שאתן לפלוני. בין רחוק בין קרוב:

בכשרים ובפסולים. בכשר לעדות ופסול:

מפי עצמו. שהוציא הוא שבועה מפיו. אבל אם השביעוהו אחרים אכלת ולא אכלת, ואמר לא אכלתי ואכל או להיפך. פטור אם לא ענה אמן. ואם ענה אמן אחר שהשביעו חבירו, הוי כנשבע מפי עצמו וחייב:

יא **שבועת שוא כו׳ ברחוקים ובקרובים.** נשבע על איש שהוא אשה, בין רחוק בין קרוב:

אחת זו ואחת זו. אחת שבועת שוא ואחת שבועת ביטוי, מושבע מפי אחרים חייב בדעני אמן:

פרק ד

א **שבועת העדות נוהגת באנשים ולא בנשים.** דכתיב (ויקרא ה) והוא עד, בראוי להעיד הכתוב מדבר, ואשה אינה ראויה להעיד, דכתיב (דברים י״ט:י״ז) ועמדו שני האנשים, אנשים ולא נשים. וההוא קרא בעדים הוא דכתיב, נאמר כאן שנים ונאמר להלן שנים, על פי שנים עדים (שם י״ז]:

ולא בקרובים. דפסולי עדות נינהו, דכתיב (שם כ״ד) לא יומתו אבות על בנים, בעדות בנים. והוא הדין לשאר קרובים:

ולא בפסולים. כגון חייבי מיתות וחייבי מלקיות וגזלן. דאיקרו רשעים, והתורה אמרה אל תשת רשע עד:

ואינה נוהגת אלא בראויין להעיד. לאפוקי מלך שאינו מעיד, והפסולים לעדות מדרבנן כגון משחקי בקוביא ומפריחי יונה:

בפני ב״ד ושלא בפני ב״ד מפי עצמו. אם מפי עצמו נשבע שבועה שאיני יודע לך עדות, חייב, בין נשבע בפני ב״ד בין שלא בפני ב״ד:

ומפי אחרים. כגון משביע אני עליכם שתבואו ותעידוני, ואמרו לו אין אנו יודעים לך עדות:

אינם חייבין עד שיכפרו בב״ד. דכתיב (ויקרא ה׳:א׳) אם לא יגיד ונשא עונו, במקום שאילו היה מגיד היה מועיל. וקרא במושבע מפי אחרים כתיב. ואין הלכה כר׳ מאיר:

ב **וחייבין.** קרבן עולה ויורד:

על זדון השבועה. שהרי לא נאמר בה ונעלם:

ועל שגגתה עם זדון העדות. שיודעים ששבועה זו אסורה אבל אין יודעים שחייבים עליה קרבן:

ואין חייבים על שגגתה. אם שוגגים הם לגמרי, כסבורים שאין יודעין לו עדות ואח״כ נזכרו. שהרי הן אנוסים ולא קרינן בהו ונשבע על שקר:

ג **ובאו לב״ד והודו פטורים.** ואפילו כפרו חוץ לבית דין על כל שבועה. שאין כפירה חוץ לב״ד חשובה כפירה:

כפרו בב״ד חייבין על כל אחת ואחת. דאמר קרא (ויקרא ה׳:ה׳) והיה כי יאשם לאחת מאלה, לחייב על כל אחת ואחת:

מה טעם. אין חייבים אלא אחת אפילו שתקו וכפרו לבסוף, ולא אמרינן כפירה קיימא אכולהו לחייבם על כל אחת ואחת:

הואיל. ואילו כפרו בב״ד בפעם ראשונה שוב לא היו יכולין לחזור ולהודות, שכבר הגידו שאינם יודעים לו שום עדות ושוב אין חוזרים ומגידים. הלכך אע״ג דלא כפרו אלא לבסוף, כל השבועות היו לבטלה חוץ מן הראשונה. דאם מה ששתקו בראשונה כפירה היא, שוב אינם ראויים להשביעין, ואם אינה כפירה הרי מושבעין ועומדין, ומה זו שבועה על שבועה. על כרחך כי כתיב לאחת לחייב על כל אחת ואחת, אשבועת חוץ לבית דין וכפרו בב״ד כתיב, דשבועות חוץ לבית דין שהיה משביען שיבואו לבית דין ויעידו לא יצאו לבטלה, וראויות לחלק שאם כפרו שם בראשונה היה ראוי לחזור ולהשביען:

ד **כפרו שניהם כאחד.** בתוך כדי דיבור:

בזה אחר זה. שהיה בין זה לזה יותר מכדי דיבור:

הראשון חייב. אבל השני פטור, שכיון שכפר הראשון שוב אין השני ראוי להעיד, שהוא יחידי:

שתיהן חייבות. בגמרא פריך, ראשונה אמאי חייבת הא קיימא כת שניה, ומה הפסידוהו הראשונים בכפירתם. ומשני, דמתניתין איירי כגון שהיו העדים של כת שניה קרובים בנשותיהן, שלא היו כשרים להעיד כשכפרה כת ראשונה, ונשותיהן גוססות. מהו דתימא כיון דקיי״ל רוב גוססים למיתה הוו להו כאילו מתו ותפטר כת ראשונה דהא קיימא שניה, קמ״ל השתא מיהא לא שכוב ונמצא שלא היה שם בשעת כפירה אלא כת ראשונה בלבד, ולפיכך חייבין:

ה **תשומת יד.** הלואה. ששם בידו ממון:

ואבידה. שמצא אבידתי:

חטין ושעורין וכוסמין. רישא אשמועינן מין אחד ותביעות חלוקות. וסיפא אשמועינן תביעה אחת כולם פקדון, ומינין חלוקים:

ו **נזק וחצי נזק.** בחצי נזק צרורות דממונא הוא ולא קנסא. דאמרינן בעדות של קנס אין חייבין:

תשלומי כפל ותשלומי ארבעה וחמשה. משום קרנא:

ושאנס איש פלוני ופיתה את בתי. משום בושת ופגם דממונא הוא:

ושהכני בני. הכאה שאין בה חבורה שאינו חייב עליה מיתה. וכיון דליכא מיתה איכא ממון:

ושחבל בי חברי ביוה״כ. ונקט לה, דאע״ג דענוש כרת חייב ממון:

ז **שאני כהן.** פטורין, שאין העדים חייבין אלא כשכפרו בדבר שיש בו תביעות ממון:

שאנס איש פלוני או פיתה בתו של פלוני. ובתו דקתני, איש פלוני כהן דלעיל קאי, [דתנא לעיל מיניה שאיש פלוני כהן או לוי ואינו בן גרושה, ועליה קאי] או שהשביען שאנס איש פלוני את בתו של אותו פלוני דאיירי ביה עד השתא. פטורים, דבעינן שישמעו מפי התובע. ובגמרא מוקי לה בבא בהרשאה. ואי תביעת ממון אחר הוי, היו חייבים. ואשמועינן דאין נחשב המורשה בעל דין בזה כשאר ממון, דכיון דממון שהוא שואל לא מטא לידיה מעולם, לא מצי למכתב הרשאה עליה:

ושחבל בי בני. חבלה היא חבורה. פטורין, שאם העידוהו היה מתחייב מיתה ולא ממון:

ושחבל בי חברי ושהדליק את גדישי בשבת. דתרוייהו חיוב מיתה נינהו ופטורים מן הממון:

ח **שאמר איש פלוני ליתן לי וכו׳ פטורים.** דכתיב בשבועת העדות תחטא, וכתיב בשבועת הפקדון תחטא, מה שבועת הפקדון על תביעת ממון שיש לו על חבירו, אף שבועת העדות צריך שתהיה על תביעת ממון שיש לו עליו, וזה שטוען שאמר איש פלוני ליתן לי מאתים זוז אינה תביעת ממון שיש לו על חברו, שאפילו הוא כדבריו שאמר לו חברו שיתן לו מאתים זוז אין חברו חייב בו כלום בשביל אמירה זו:

ט **מפני שקדמה שבועה לעדות.** ורחמנא אמר (ויקרא ה׳:א׳) ושמעה קול אלה והוא עד או ראה או ידע, שקדמה העדות לשבועה ולא שקדמה שבועה לעדות:

י **אם יודעים אתם לי עדות וכו׳ פטורין.** דכתיב והוא עד, עד שייחד את עדיו:

יא **והם יודעים לו עדות עד מפי עד וכו׳ פטורים.** שאם העידוהו לא היתה עדותן מועלת לו כלום:

יב **עד שישמעו מפי התובע.** דכתיב (שם) אם לוא יגיד, מלא בוי״ו ואל״ף. למדרש הכי, אם לו לא יגיד, כלומר לתובע, ונשא עונו, הא אם לאחר לא יגיד פטור:

יג **מצוה אני עליכם וכו׳** והוא שיאמר מצוה אני עליכם בשבועה, אוסרכם אני בשבועה:

המקלל בכולם. מברך את השם באחד מהם:

ר׳ מאיר מחייב. סקילה:

וחכמים פוטרין. דעל שם המיוחד דוקא בסקילה, דכתיב (ויקרא כ״ד:ט״ז) בנקבו, שם יומת. ועל הכינויים באזהרה דאלהים לא תקלל (שמות כ״ב). ובשבועת העדות מודים חכמים לר״מ דחייב על הכינויים כמו שחייב על השם המיוחד. דבשבועת [עדות] כתיב (ויקרא ה׳:א׳) ושמעה קול אלה:

המקלל עצמו. דכתיב (דברים ד׳:ט׳) השמר לך ושמור נפשך מאד, וכל השמר פן ואל אינו אלא לא תעשה:

והמקלל חבירו. דכתיב (ויקרא י״ט:י״ד) לא תקלל חרש, אפילו חרש שאינו שומע ולא קפיד אקללתו לא תקלל, וכל שכן שאר כל אדם דשמע וקפיד:

יככה אלהים וכן יככה אלהים. אם אמר לעדים יככה אלהים אם לא תעידוני. או ששמע אחד שקורא בקללות שבתורה יככה אלהים, ואמר הוא לעדים וכן יככה אלהים אם לא תעידוני. או שאמר אל יככה אלהים אם תעידוני. או יברכך ה׳ אם תעידוני. וייטיב לך אלהים אם תעידוני. בכל אלו ר״מ מחייב, דמכלל לאו אתה שומע הן, אל יככה אלהים אם תעידוני, הא אם לא תעידוני יככה. וכן יברכך אלהים אם תעידוני, הא אם לא תעידוני יקללך. ובכל אלו אין הלכה כר״מ:

פרק ה

א **שבועת הפקדון.** באנשים ובנשים. איידי דתנא בשבועת העדות באנשים ולא בנשים, תנא נמי הכא לכולהו:

בקרובים. שבעל הפקדון קרוב לזה שהפקדון אצלו:

בפני בית דין ושלא בפני ב״ד. אם מפי עצמו נשבע, שהוציא שבועה מפיו או שענה אמן אחר השבועה ואח״כ הודה, חייב קרבן. דכתיב (ויקרא ה׳:כ״א) וכיחש בעמיתו, כל דהו:

ומפי אחרים. ולא ענה אמן. כגון משביע אני עליך שתחזיר לי פקדוני, ואמר אין לך בידי כלום, אינו חייב עד שיכפור בב״ד:

וחכמים אומרים וכו׳ והלכה כחכמים:

וחייב על זדון השבועה. דלא כתיב בה ונעלם. זדון השבועה, שזכור על הפקדון ויודע שמתחייב על כפירתו קרבן:

ועל שגגתה עם זדון הפקדון. שאינו יודע שחייב בשבועה זו קרבן, אבל זכור הוא שהפקדון אצלו:

בכסף שקלים. הקנוי בשני סלעים. דהכי כתיב גבי איל אשם (ויקרא ה׳:ט״ו), בערכך כסף שקלים:

ב **מפני שיכול לחזור ולהודות.** אחר כפירה. נמצא שבכל שבועה הוא כופר ממון:

ג **שבועה באחרונה.** אין לך בידי, ולא לך ולא לך בשבועה. והשתא קיימא שבועה אכולהו. ואין הלכה לא כרבי אליעזר ולא כר׳ שמעון:

אפילו אמר חטה ושעורה וכוסמת. דסבר ר׳ מאיר הטוען את חבירו חטה, מין חטה קאמר. וכן שעורה, וכן כוסמת, דכתיב (שמות ט׳:ל״ב) והחטה

והכוסמת. והוי כאילו טענו חטין ושעורין וכוסמין. ורבנן סברי, גרגיר אחד של חטה ושל שעורה ושל כוסמת קאמר. ואין הלכה כרבי מאיר:

ד **שאינו משלם קנס על פי עצמו.** וכיון דכי אודי לא מחייב, כי כפר נמי לאו ממונא כפר ליה:

אבל משלם בושת ופגם. הלכך ממונא כפר. ופלוגתא דרבנן ור׳ שמעון, דר׳ שמעון סבר כי אמר ליה אנסת או פיתית את בתי, קנסא קתבע מיניה שדמיו קצובין חמשים כסף, ולא קא תבע מיניה בושת ופגם שאין דמיו קצובים, דלא שביק אינש מידי דקייץ ותבע מידי דלא קייץ, הלכך קנסא כפר ליה ופטור. ורבנן סברי, בושת ופגם קא תבע ליה, דלא שביק איניש מידי דכי מודה ביה לא מפטר ותבע מידי דכי מודה ביה מפטר, הלכך כי כפר ליה, ממונא כפר ליה וחייב. ואין הלכה כר׳ שמעון:

ה **המית שורך את עבדי.** קנסא הוא, דמשלם שלשים סלעים אפילו אינו שוה אלא דינר:

אמר לו עבדו הפלת את שיני. קנסא הוא שיוציא עבדו לחירות בשביל אחד מאבריו:

פרק ו

א **שבועת הדיינין.** השבועה שהדיינים משביעים ע״י הודאה במקצת הטענה, צריך שלא תהא הטענה פחות משתי מעות כסף, שהוא שליש דינר, שהדינר שש מעות והוא משקל צ״ו שעורות בינוניות, נמצאו שתי מעות משקל שלשים ושתים שעורות:

וההודאה. שמחייבתו לישבע, לא תהא פחות משוה פרוטה. שאם היה מה שכפר לו פחות משתי כסף, או מה שהודה פחות משוה פרוטה, אינו חייב שבועה דאורייתא. אבל משביעין אותו שבועת היסת מדברי סופרים. והמחוייב שבועה דאורייתא נקיט חפצא בידיה כגון ספר תורה או תפילין כשנשבע. והמחוייב שבועת היסת לא נקיט הנשבע חפצא בידיה, אלא חזן הכנסת או המשביעו נקיט. חפצא בידיה בשעה שחבירו נשבע לו. ושלשה מיני שבועות הן דאורייתא, ולא יותר. המודה במקצת הטענה, ומי שעד אחד מעיד כנגדו שהוא נשבע להכחיש העד, ושבועת השומרים. וכל שאר שבועות הנזכרים במשנה, הם בתקנת חכמים והם כעין של תורה בנקיטת חפץ. ואין הפרש בין שבועה דאורייתא לשבועות הנזכרות במשנה, אלא שהמחוייב שבועה דאורייתא ולא רצה לישבע, ב״ד יורדין לנכסיו ונפרעים ממנו משלם. והמחוייב שבועה מדבריהם בתקנת חכמים ולא רצה לישבע, משמתין אותו עד שיפרע או עד שישבע. ואם עמד בנדויו שלשים יום ולא רצה לישבע ולא לשלם, מכין אותו מכת מרדות ומתירין לו נדויו והולך לו, ואין יורדין לנכסיו:

אין לך בידי אלא פרוטה פטור. שאין ההודאה ממין הטענה, שזה טענו כסף וזה הודה לו נחושת. ודוקא שלא טענו אלא משקל שתי מעות כסף או יותר, אבל אם טענו מטבע כסף, הרי הודה לו במטבע:

שתי כסף ופרוטה. קא סבר טענו חטים ושעורים והודה לו על אחת מהן חייב:

מפני שהוא כמשיב אבידה. שהוא פטור משבועה, כדתנן [גיטין דף מ״ח] המוצא מציאה לא ישבע מפני תקון העולם. ודוקא כשאין הבן טוען ודאי מנה לאבא בידך, אלא שמא. אבל טענו ודאי, ואמר הוא לא היה לו אצלו אלא חמשים, חייב שבועה דאורייתא, דאין זה משיב אבידה:

ב **מנה לי בידך ואמר לו הן.** בפני עדים. וכגון שאמר אתם עדי, דשוב אינו יכול לטעון משטה הייתי בך:

פטור. משבועה דאורייתא. אבל משביעין אותו היסת:

אין לך בידי. לא היו דברים מעולם:

חייב. לשלם. ואינו נאמן בשבועה, שהרי הוחזק כפרן. והוא שכפר בבית דין, אבל שלא בב״ד לא הוחזק כפרן:

ג **אלא ליטרא כסף פטור.** שאין כאן הודאה ממין הטענה:

לתך. חצי כור. ט״ו סאין:

כדי שמן. כדים מלאים שמן:

והודה לו בקנקנים. כדים רקים בלא שמן:

הואיל והודה במקצת הטענה. דהוה ליה כמו טענו חטין ושעורין והודה לו באחד מהן. והלכה כאדמון, אבל אין הלכה כרבן גמליאל דמחייב בטענו חטין והודה לו בשעורים:

פטור. משבועה דאורייתא, לא על הקרקעות ולא על הכלים. שאין הודאת קרקעות מביאתו לידי שבועה, שאין דין שבועה בקרקעות:

הודה במקצת כלים. דאיכא הודאה וכפירה בלאו קרקעות.

חייב. לישבע אף על הקרקעות על ידי גלגול שבועה:

זוקקין. גוררין:

ד **אין נשבעין על טענת חרש.** כגון שטוענו חרש ברמיזה. דחרש שאמרו חכמים בכל מקום, אינו שומע ואינו מדבר:

וטענת קטן. כגון שטוענו קטן. דאמר קרא כי יתן איש אל רעהו, ואין בנתינת קטן כלום. [והחרש] והשוטה כקטן הוא. ודוקא שבועה דאורייתא הוא שאין נשבעין על טענת קטן, אבל שבועת היסת חייבין לישבע על טענתו:

אבל נשבעין לקטן ולהקדש. הבא ליפרע מנכסי קטן, לא יפרע אלא בשבועה. וכן המקדיש נכסיו ויצא עליו שטר חוב ובא בעל חוב ליפרע מן הנכסים של הקדש, צריך שבועה:

ה **העבדים והשטרות והקרקעות וכו׳** דכתיב (שמות כ״ב) על כל דבר פשע, כלל. על שור על חמור על שה על שלמה, פרט. על כל אבידה, חזר וכלל. כלל ופרט וכלל אי אתה דן אלא כעין הפרט, מה הפרט מפורש דבר המיטלטל וגופו ממון, אף כל דבר המיטלטל וגופו ממון, יצאו קרקעות שאינן מיטלטלין, יצאו עבדים שהוקשו לקרקעות, יצאו שטרות שאע״פ שהם מיטלטלין אין גופן ממון. שכל אלו אין נשבעין עליהן. והקדש אין נשבעין עליו דכתיב (שם) כי יתן איש אל רעהו, ולא של הקדש:

אין בהן תשלומי כפל. דבהני דוקא דמרבינן כעין הפרט דכתיב באותה הפרשה ישלם שנים:

ולא תשלומי ארבעה וחמשה. דכל היכא דליכא כפל אינו משלם ארבעה וחמשה, דכיון דליכא כפל הוו להו תשלומי שלשה וארבעה, ותשלומי ארבעה וחמשה אמר רחמנא ולא תשלומי שלשה וארבעה:

שומר חנם אינו נשבע. שומר חנם אין לו עליו אלא שבועה, דכתיב (שם) ונקרב בעל הבית אל האלהים אם לא שלח ידו, ואותה הפרשה בשומר חנם נאמרה. ועל העבדים ועל הקרקעות ועל השטרות אינו נשבע, דילפינן לה מדכתיב כי יתן איש אל רעהו, כלל. כסף או כלים, פרט. לשמור, חזר וכלל. כלל ופרט וכלל אי אתה דן אלא כעין הפרט, מה הפרט מפורש דבר המיטלטל וגופו ממון, אף כל וכו׳, יצאו קרקעות דלאו מטלטלים וכו׳. וכל הני דאמרינן בהו אינו נשבע, דוקא שבועה דאורייתא, אבל שבועת היסת לעולם חייבין לישבע:

נושא שכר אינו משלם. גניבה ואבידה הכתוב בו לחיוב, דכתיב (שם) אם גנוב יגנב מעמו ישלם לבעליו. ועבדים וקרקעות ושטרות אינו משלם, דכתיב בשומר שכר (שם) כי יתן איש אל רעהו, כלל. חמור או שור או שה וכל בהמה, פרט. לשמור, חזר וכלל וכו׳, כדאמרינן לעיל. רעהו כתיב בשומר חנם ובשומר שכר, דמשמע רעהו ולא הקדש. ושואל ושוכר לא הוזכרו כאן למעוטי בהו עבדים וקרקעות ושטרות והקדשות, דלא שייך שאלה בקרקעות, ולא בשטרות על הרוב, וכל שכן שכירות שאינו שייך בשטרות, וכן לא שייך שאלה ושכירות בהקדש שאסור להשאיל ולהשכיר ההקדשות:

ו **רבי מאיר אומר יש דברים שהם כקרקע.** ענבים העומדות ליבצר הוא דאיכא בין חכמים לרבי מאיר, דרבי מאיר סבר ענבים העומדות ליבצר כבצורות דמיין, וחכמים סברי לאו כבצורות דמיין. והלכה כחכמים. ודוקא בדין שומרים, אבל גבי מקח וממכר ואונאה ומודה במקצת הטענה, בכל הני קיי״ל דדבר העומד ליבצר כבצור דמי. וכן הלכה:

עד הזיז. קורה של עליה הבולטת מתוך הבית. וכללא דמלתא, לעולם אינו חייב שבועה דאורייתא עד שיטעננו דבר שבמדה או שבמשקל או שבמנין, ויודה לו במקצת המדה או במקצת המשקל או מקצת מנין:

ז **המלוה את חבירו על המשכון.** נעשה עליו שומר שכר, לא שנא משכנו בשעת הלואתו, לא שנא משכנו שלא בשעת הלואתו. ואם אבד או נגנב והיה המשכון כנגד החוב, יצא משכונו בחובו ואין להם זה על זה כלום. ואם החוב יתר על המשכון, משלם לוה למלוה מה שהיה החוב יותר. ואם המשכון יותר על החוב, משלם מלוה ללוה. ואם נאבד באונס ששומר שכר פטור, גם המלוה פטור, ונשבע שבאונס נאבד וגובה חובו כולו:

שקל. חצי סלע:

לא כי. לא כן היה:

אלא סלע הלויתני עליו ושלשה דינרים היה שוה חייב. שהרי הוא הודה במקצת הטענה, שהסלע שוה ארבעה דינרין. וכיון שהלוה חייב לישבע כמה היה שוה המשכון שלו, והמלוה חייב לישבע על המשכון שאינו ברשותו ואע״פ שמשלם דמיו משום דחיישינן שמא עיניו נתן בו, ב״ד משביעין את המלוה תחלה שאין המשכון ברשותו, ואח״כ משביעין את הלוה כמה היה שוה. שמא ישבע הלוה תחלה ולא דקדק בשומא ויוציא המלוה את המשכון ויפסלנו לעדות ולשבועה. והא דתנינן בסיפא מי נשבע, מי נשבע תחלה קאמר:

מי שהפקדון אצלו. המלוה שהיה המשכון אצלו נשבע שאין המשכון ברשותו:

פרק ז

א **כל הנשבעין.** נשבעין ולא משלמין. לא תקנה תורה לתובע לישבע וליטול, אלא לנתבע שישבע ולא ישלם, דכתיב (שמות כ״ב:י׳) ולקח בעליו ולא ישלם, מי שעליו לשלם הוא נשבע:

ואלו נשבעין ונוטלין. שתקנו להם חכמים לישבע וליטול. וכולהו מפרש להו לקמן במתניתין:

השכיר. תקנו לו חכמים לישבע וליטול, מפני שבעל הבית טרוד בפועליו ואינו נזכר. והני מילי כשתובעו בזמנו, שכיר יום זמנו כל הלילה שאחריו, ושכיר לילה זמנו כל היום שלאחריו. אבל תבעו לאחר זמנו, בעל הבית נשבע היסת שפרעו ונפטר. ואם שכרו שלא בעדים, נמי אין השכיר נשבע ונוטל, דמתוך שיכול לומר לו לא שכרתיך מעולם, יכול לומר לו נמי שכרתיך ונתתי לך שכרך:

הוא אומר נתתי. אבל אמר לו שנים קצצת לי והוא אומר לא קצצתי לך אלא אחד, נשבע בעל הבית שבועת התורה שהוא כדבריו ואינו נותן לו אלא אחד:

ר׳ יהודה אומר. ואין הלכה כר׳ יהודה לא בשכיר ולא בנגזל ולא בנחבל:

ב **למשכנו שלא ברשות.** וכגון שראוהו עדים שנכנס לבית חבירו ואין בידו כלום ויצא משם וכלים תחובים לו תחת כנפיו:

הרי זה נשבע ונוטל. שהרי הדברים מוכיחים, שהעדים מעידים שמשכנו שלא ברשות. והוא דטעין ליה האיך במידי דאמיד ביה, אבל אם טען ליה בכסא דכספא וכי האי גונא במידי דלא אמיד ביה, לאו כל כמיניה לישבע וליטול, אלא ישבע הנתבע ויפטר:

ג **הרי זה נשבע ונוטל.** ודוקא שהחבלה במקום שאפשר שחבל בעצמו, משום הכי צריך שבועה. אבל במקום שאינו יכול לחבול בעצמו וניכר שאחרים עשו לו, כגון שעלתה לו נשיכה בגבו, ואין שם אחר, שיוכל לומר שמא אחר עשה, נוטל בלא שבועה:

ד **ואפילו שבועת שוא.** לא מבעיא שבועת עדות ושבועת הפקדון דאית בהו כפירת ממון דהוי רע לשמים ולבריות, אלא אפילו שבועת שוא, דאינו אלא רע לשמים, שכנגדו נשבע ונוטל. ושבועת ביטוי לא קתני, דשבועת ביטוי דלהבא כגון אוכל ולא אוכל, איכא למימר כי אישתבע בקושטא אישתבע, שבדעתו היה לקיימו, ואע״פ שכפאו יצרו ועבר עליה אינו חשוד בכך על השבועה. אבל ביטוי דלשעבר, אבלתי ולא אכלתי, דמי לשבועת שוא, שהרי הוציא שבועת שקר מפיו:

היה אחד מהן משחק בקוביא. תנא פסולא דאורייתא וקתני פסולא דרבנן:

מפריחי יונים. אית דמפרשי, אם תקדים יונתך ליונתי אתן לך כך וכך, והיינו שחוק. ואית דמפרשי, שמגדל יונה מלומדת להביא יונים לבית בעליה, ויש בהן גזל מפני דרכי שלום:

וסוחרי שביעית. עושים סחורה מפירות שביעית, והתורה אמרה לאכלה ולא לסחורה:

חזרה שבועה למקומה. אית דמפרשי בגמרא, חזרה לסיני, לשבועת הר סיני שהשביע הקב״ה את ישראל לא תגזול, והוא יפרע מן הכופר ממון לחברו, אבל ב״ד אין נזקקין לא לשבועה ולא לפרעון. ואית דמפרשי, חזרה שבועה למחויב לה, על זה שהודה במקצת, וכיון שאינו יכול לישבע שהרי חשוד הוא, ישלם:

ה **[שניהן נשבעין ונוטלין מבעל הבית.** דאמר ליה חנוני, פועלים לא מהימנו לי בשבועה], את האמנתינהו דלא אמרת לי בסהדי הב להו. וכן פועלים אמרי ליה, חנוני לא מהימן לן בשבועה. וכששניהם נשבעין ונוטלים מבעל הבית, נשבעים זה בפני זה, כי היכי דליכסוף חנוני מפועלים או פועלים מחנוני:

אלו ואלו באין לידי שבועת שוא. שהרי על כרחך אחד מהן נשבע לשוא ונמצא שם שמים מתחלל. אלא אלו ואלו נוטלין בלא שבועה. ואין הלכה כבן ננס:

ו **ונתן לו.** והפירות צבורין ומונחים ברה״ר ואין מוחזק בהן לא חנוני ולא בעל הבית:

ונתתו באנפלי. תיק העשוי למעות:

ישבע בעל הבית. שבועה כעין של תורה, ויטול. דכיון דחנוני מודה שמכר, והפירות הם חוץ לחנותו, בעה״ב נשבע ונוטל:

אמר לו נתתים לך. והולכתן לתוך ביתך. ואלו הפירות הצבורין ומונחים שלי הם שנתתי כאן למוכרן, והלה טוען אלו הם הפירות שמכרת לי בדינר. הואיל והלוקח מודה במקח והחנוני כופר שלא מכר את אלו, ישבע החנוני שבועה כעין של תורה ויטול:

רבי יהודה אומר וכו׳ רבי יהודה אסיפא פליג, ואמר דבין בזו בין בזו בעל הבית נשבע ונוטל. דכיון שהפירות הם חוץ לחנות הוי כאילו הפירות הם ביד

בעל הבית, וכל שהפירות בידו, ידו על העליונה והוא נשבע ונוטל:

אמר לשולחני וכו׳ אשמעינן תנא פלוגתא דר׳ יהודה ורבנן בין במעות של שולחני בין בפירות של חנוני. דאי אשמעינן פלוגתייהו בחנוני, הוה אמינא בפירות אמרו רבנן דכי אמר לו נתתים לך והולכתן לתוך ביתך ישבע החנוני ויטול, לפי שהחנוני עשוי ליתן פירות קודם שיקח הדינר, אבל בשולחני שאינו עשוי ליתן האיסרין קודם שיקח הדינר, אימא מודו ליה לר׳ יהודה דלעולם בעל הבית נשבע ונוטל. ואי איתמר בהא, בהא קאמר ר׳ יהודה דלעולם בעל הבית נשבע ונוטל, מפני שאין השולחני עשוי ליתן האיסרין עד שיקח הדינר, אבל בחנוני שהוא עשוי ליתן הפירות קודם שיקח המעות אימא מודה להו לרבנן, צריכא. ואין הלכה כר׳ יהודה:

ז **הפוגמת כתובתה.** שמוציאה שטר כתובתה ומודה שנתקבלה מקצתה:

לא תפרע אלא בשבועה. אם טוען הבעל נתקבלה כולה:

עד אחד אומר וכו׳ ומנכסים משועבדים ומנכסי יתומים כו׳. ונפרעת שלא בפניו. כולהו אכשם קיימי, כשם שאין אחד מאלו נפרע אלא בשבועה, כך היתומים אינם נפרעים אלא בשבועה. יתומים הנפרעים מן היתומים לא יפרעו אלא בשבועה. ומיירי מתניתין כגון שאלו היתומים שבאים להפרע מהן אומרים אין אנו יודעים אם פרע אבינו זה החוב אם לאו, אבל אם טענו אמר לנו אבינו שלא לוה מעות הללו ולא נתחייב בחוב זה מעולם, הרי היתומים שמוציאים שטר חוב על היתומים הללו נפרעים מהם שלא בשבועה, שכל האומר לא לויתי כאומר לא פרעתי דמי, והם אינם יכולים להכחיש העדים שמעידים שאביהם לוה המעות הללו. ולא שנו דבשבועה מיהת שקלי יתומים מן היתומים, אלא שמת מלוה בחיי לוה, אבל מת לוה בחיי מלוה, כבר נתחייב מלוה שבועה לבני לוה שלא נתקבל כלום, שהנפרע מן היתומים אפילו בשטר צריך שבועה, ואין אדם מוריש ממון שהוא חייב עליו שבועה לבניו, לפי שאין הבנים יכולים לישבע שבועה שנתחייב אביהם. ואע״פ שכן הדין, אם דיין אחד דן שישבעו היתומים שבועה שלא פקדנו אבא ויפרעו מממון היתומים האחרים בשבועה זו, מה שעשוי עשוי:

שלא פקדנו אבא. בשעת מיתה:

ושלא אמר לנו קודם לכן. ששטר זה פרוע:

הרי זה נשבע. שלא מצא בין שטרותיו של אביו ששטר זה פרוע. וכן הלכה:

רבן שמעון בן גמליאל אומר. והלכה כרשב״ג:

ח **שלא בטענה.** שלא בטענת ברי אלא בטענת שמא, שטוענו שמא עכבת משלי. ומשום דכל הני מורו היתר לעצמם לפי שטרחו בנכסים, משום הכי רמו רבנן שבועה עלייהו:

והאפוטרופים. שנתעסקו בממון אדם להכניס ולהוציא ולישא וליתן. אבל באפוטרופוס של יתומים, אם מינהו ב״ד ישבע, ואם אבי יתומים מינהו לא ישבע:

והאשה הנושאת ונותנת בתוך הבית. שהושיבה בעלה חנונית או אפטרופא על נכסיו:

ובן הבית. אחד מן האחין שנתעסק בנכסים משמת אביהן:

חלקו. ולא השביעוהו בשעת החלוקה:

נתגלגלה לו שבועה. אצלם אחרי כן, מגלגלין גם את זו עליו. וכדרך שמגלגלין בשבועת התורה ובשבועה שהיא כעין של תורה, כך מגלגלין בשבועת היסת:

והשביעית משמטת את השבועה. לאו אהנך שבועות דשותפין קאי, דהא אין שביעית משמטת שותפות ולא שבועתה. אלא מלוה ושבועתה היא משמטת:

פרק ח

א **ארבעה שומרים הם.** ודיניהן שלשה:

נושא שכר. שומר בשכר:

נשבע על הכל. שלא פשע:

משלם את הכל. כל הנך דתנינן במתניתין, שבויה ושבורה ומתה וגניבה ואבדה. אבל מתה מחמת מלאכה, אינו משלם, דלאו לאוקמה בכילתא שאלה. והמשנה הזאת מפורשת בהשוכר את הפועלים:

ב **ואמר אמן פטור.** שאילו הודה לא היה משלם כלום, נמצא שאין כאן כפירת ממון. ואע״פ שנשבע לשקר, לא חייבה תורה קרבן שבועה אלא היכא שכפרו ממון. וכן הדיין אינו יכול להשביע אלא על דבר שאם הודה היה חייב לשלם ממון:

ג **היכן שורי אמר לו אבד.** אמר לשומר חנם היכן שורי אמר ליה אבד.

משביעך אני ואמר אמן והעדים מעידים אותו שאכלו משלם את הקרן. ולא כפל. ואם הודה לו מעצמו עד שלא באו עדים, משלם קרן וחומש ואשם, כדין שבועת הפקדון, דאינה באה עד שמודה ושב מרשעתו ובא להתכפר:

אמר ליה נגנב משביעך אני וכו׳ דשומר חנם הפוטר עצמו בטענת גנב ונשבע ובאו עדים, משלם כפל, דכתיב (שמות כ״ב:ז׳) אם לא ימצא הגנב, אם לא ימצא כמו שאמר, אלא שהוא עצמו גנבו, ישלם שנים. אבל אם בא לפטור עצמו בטענת אבד, אינו משלם כפל:

הודה מעצמו משלם קרן וחומש ואשם. אבל כפל לא, דמודה בקנס פטור:

ד **אמר לאחד מן השוק וכו׳** הכא לא גרסינן משביעך אני, דהא בלא שבועה מיחייב כפל. שזה גנב ממש הוא, ובגנב כתיב ישלם שנים, ואין צריך שבועה:

עדים שממשמשין ובאין. רבותא אשמעינן, דאע״ג דמחמת ביעתותא דעדים מודה, אפ״ה מהניא הודאה ונפטר מן הכפל. וכיון דאין כפל, פטור אף מן הטביחה שכפר בה ובאו עדים שגנב וטבח ומכר, דכל היכא דליכא כפל ליכא חיוב טביחה, דתשלומי ארבעה וחמשה אמר רחמנא, ולא תשלומי שלשה וארבעה, וכיון דכפל ליכא, בציר ליה חד:

ה **אמר לשואל וכו׳ פטור.** שהרי אף כשנשבע לשקר חייב את עצמו בתשלומין ואין בשבועה זו כפירת ממון:

ו **חייב.** שהרי כפר ממון, שאילו הודה היה מתחייב:

מת והוא נשבר וכו׳ פטור. שאם הודה לא היה משלם. וכן נגנב והוא שאבד, או אבד והוא שנגנב, פטור, שהרי שינה מחובה לחובה ולא כפר ממון בשבועה זו:

א״ל אבד או נגנב והוא שמת או נשבה וכו׳ פטור. שהרי שינה מפטור לחובה והפסיד בשבועתו: